

نظام برنامه‌ریزی یکپارچه بانکداری اسلامی

یکپارچه

سیستم برنامه‌ریزی بانکداری اسلامی، تصویر جامعی از پیوند عوامل دست‌اندرکار را ارائه می‌دهد.

نظام برنامه‌ریزی یکپارچه، که بر اساس اصول سیستماتیک پایه‌ریزی شده، تصویر جامعی از پیوند منطقی عوامل دست‌اندرکار سیستم تحت بررسی را با مفاهیم ریاضی ارائه می‌نماید.

در بانک صنعت و معدن، ستاد مرکزی برنامه‌ریزی بانکداری اسلامی، بحث و بررسی در مورد اهداف را آغاز کرده است. پس از مطالعه مستندات مرجع، اهداف و چشم‌انداز بانک‌های اسلامی و قوانین مرتبط، اهداف بانکداری اسلامی در ستاد مرکزی تحت شش عنوان کلی به شرح زیر تعیین شده است.

- حذف کامل ربا از کلیه عملیات مالی و بانکی
- استقرار کامل نظام بانکداری بر اساس موازین و ضوابط اسلامی
- گسترش ارزش‌ها و مکارم اخلاق در روابط و مناسبات مالی و بانکی
- تقویت و گسترش فرهنگ و انگیزه قرض‌الحسنه
- توسعه و گسترش خدمات سهل و متنوع بانکداری اسلامی
- حضور فعال در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی با توجه به اهداف تعیین شده، فهرستی شامل ۲۰ شاخص که میزان تحقق اهداف را نشان می‌دهد نیز تعیین شده است. این شاخص‌ها در مقاطع مختلف زمانی، اندازه‌گیری شده و میزان نزدیک شدن به اهداف تعیین شده را می‌سنجند. نمونه‌هایی از این شاخص‌ها عبارتند از:
  - درصد افزایش مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه
  - درصد افزایش مانده تسهیلات بر مبنای عقود اسلامی
  - درصد افزایش تعداد شعب ارائه‌کننده خدمات بانکداری اسلامی
  - درصد افزایش سهم بانکداری اسلامی در سطح بین‌الملل
  - درصد رشد عقود اسلامی مشترک در میان کشورهای اسلامی
  - درصد افزایش حجم مبادلات بازار بین بانک‌های کشورهای اسلامی

قابلیت‌ها و مزیت‌های نسبی

- پس از بحث و بررسی، ستاد مرکزی با توجه به وضعیت فعلی بانکداری اسلامی، قوت و مزیت‌های بانکداری اسلامی را در قالب ۱۹ عنوان استخراج نمود

می‌شوند و وقتی پایین می‌آید اتفاقی که در کشورهای جنوب شرق آسیا رخ داد دیگر رخ نمی‌دهد و بانک‌ها یکی پس از دیگری ورشکست نمی‌شوند. در این دیدگاه، حجم پول برون‌زا نبوده و درون‌زا (Endogenous) است.

اقتصاد ایران: در بانک صنعت و معدن در زمینه بانکداری اسلامی علاوه بر نظام یکپارچه، چه اقدامات دیگری انجام گرفته است؟

در نتیجه تلاش و خرد جمعی بانک صنعت و معدن در زمینه برنامه‌ریزی یکپارچه، مزیت‌های نسبی این نظام تعیین و شاخص‌های حصول به اهداف مشخص شد. با توجه به مؤلفه‌های سیستم برنامه‌ریزی شده، ۴۷ برنامه اجرایی تعریف کردیم که برای اجرای این برنامه‌ها، ۱۹۱ پروژه تعریف شد. هر پروژه‌ای شناسنامه حدود ۱۰ صفحه دارد و مجری هر پروژه از داخل بانک بوده و چون مالکیت پروژه را از آن خود می‌داند، اعتبار حرفه‌ای خود را در معرض نمایش می‌گذارد. ملاک ارزیابی برای ما، میزان بهره‌وری بوده است و یک رقابت سالم بین آحاد بانک ایجاد شده است. به عنوان نمونه، یکی از برنامه‌های اجرایی ما، افزایش سرمایه بانک بوده است. سرمایه ثبت شده این بانک از زمان آغاز فعالیت ۵۰۰ میلیارد تومان بود که ۹۴ درصد آن از محل تجدید ارزیابی سهام و دارایی‌ها ایجاد شده بود. امروز ۲۱۰۰ میلیارد تومان سرمایه ثبتی این بانک است. همچنین، یک هزار میلیارد تومان جهت اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ برای بانک تصویب شده است. این هفته نیز طبق بند ۵ تبصره ۲ قانون بودجه ۸۷، یک هزار و ۳۰۰ میلیارد دیگر به سرمایه بانک افزوده می‌شود. نتیجه این که، سرمایه بانک به حدود ۴ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان بالغ می‌شود.

اقتصاد ایران: به عنوان آخرین سؤال، به نظر شما جایگاه قرض‌الحسنه در نظام بانکداری اسلامی باید چگونه باشد؟

یکی از اهداف طراحی نظام بانکداری در ایران باید گسترش و تعمیم فرهنگ و انگیزه قرض‌الحسنه در کشور باشد. وقتی هزینه تجهیز منابع برای بانک کم باشد، بانک هم قادر است همان را به مردم بدهد. نگاه ما باید نگاه سیستمی و فراگیر باشد. اعتقاد ما این است که در نظام اسلامی، دولت یکی از مؤلفه‌های نظام بانکداری است و باید برای برخی از فعالیت‌ها و نیازها، ارزش آتی سرمایه (پول) را برابر با ارزش فعلی سرمایه بکند. به تعبیر دیگر، نرخ بهره که تفاوت این دو مقدار است، نزدیک به صفر باشد. در این حالت نرخ بهره یا سود، معنا پیدا نخواهد کرد.

کشور را شناسیم، طرح‌های مانع‌خواه نباشد. به عنوان مثال، در جامعه‌ای که موجودی حساب ۷۰ درصد از ۲۵ میلیون سپرده‌گذار کمتر از ۱۰۰ هزار تومان است، افزایش سود سپرده‌ها چه تأثیری می‌تواند داشته باشد.

اقتصاد ایران: آیا مسأله معوقه‌ها به کمک بانکداری اسلامی قابل حل است؟

اگر بانکداری اسلامی درست عمل شود، بحث معوقه مطرح نخواهد بود. اگر مشارکت واقعی صورت بگیرد، هم بانک و هم سپرده‌گذار به یک اندازه سهم باشند و همچنین بحث تضامین و وثیقه‌ها به درستی توسط طرفین رعایت شود، اصلاً بحث معوقه معنی نخواهد داشت.

اقتصاد ایران: اجرای نظام بانکداری اسلامی چه مزایایی به دنبال خواهد داشت؟

درست عمل شدن بانکداری اسلامی در کشور چهار حُسن مهم دارد:

- ۱) اعتماد: اطمینان مردم نسبت به نظام بانکی کشور افزایش پیدا می‌کند به دنبال آن، منابع بانک‌ها افزایش خواهد یافت و بانک‌ها در شرایطی قرار می‌گیرند که بتوانند پروژه‌های بزرگ صنعتی و معدنی را تأمین مالی کرده و ایجاد کارآفرینی و اشتغال بیشتری بکنند.
- ۲) کارایی: مردم، سرمایه خود را در بانک‌هایی خواهند گذاشت که از بنیه کارشناسی بالاتری، برخوردار هستند (یعنی بانک‌هایی که سودآوری بالاتری دارند).
- ۳) پیشگیری از اتلاف منابع: با این پیشگیری تنها بانک‌هایی در صحنه اقتصادی کشور باقی می‌مانند که باعث اتلاف منابع اقتصادی کشور نشوند؛ یعنی با اجرای صحیح بانکداری اسلامی، بانک‌هایی که سودآوری کمتر و توجیه اقتصادی کمتری دارند، از رده خارج می‌شوند.

۴) رونق اقتصادی: با افزایش اعتماد مردم به نظام بانکی و افزایش منابع بانک‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مولد، رونق اقتصادی در کشور ایجاد می‌شود.

البته این عملیات پیش‌نیازهایی دارد، مانند: نظارت کامل و کارآمد توسط ناظران امین، کاربرد فن‌آوری اطلاعات مدرن در عملیات بانکی و شناسایی سیستم حسابداری کارآمد که سودهای واقعی را شناسایی کند.

اقتصاد ایران: بحث تورم در بانکداری اسلامی چه جایگاهی دارد و به نظر شما آیا ارتباطی بین این دو وجود دارد؟

اعتقاد من بر این است که بانکداری اسلامی مثل یک موج است، چون افراد در سود و زیان آن شریک هستند. وقتی این موج بالا می‌آید همه منتفع

● نظام مناسب احراز شایستگی و سنجش اعتبار مشتریان

تعیین برنامه های اجرایی

جهت برآورده نمودن هر یک از نیازهای نظام بانکداری اسلامی می بایست یک برنامه اجرایی مدون تعریف شود که مسؤلیت ها و نحوه زمان بندی اجرای آن کاملاً مشخص باشد. به منظور رفع نیازهای ۳۲ گانه، ۳۲ برنامه اجرایی تعیین و به تصویب ستاد مرکزی برنامه ریزی رسیده است. از این برنامه ها می توان به ایجاد فرهنگ و انگیزه مناسب قرض الحسنه، ایجاد نظام تأمین مالی درآمد براساس ضوابط اسلامی، اطلاع رسانی در زمینه عقود اسلامی در حوزه مالی و بانکی، ایجاد سیستم های مالی و حسابداری کارا، ایجاد شرایط دسترسی آسان به خدمات بانکداری اسلامی و ایجاد مراکز مناسب آموزش و پژوهش برای اجرا کردن بانکداری اسلامی اشاره کرد.

شاخص های اندازه گیری برنامه های اجرایی

برای ۳۲ برنامه اجرایی تعیین شده، ۳۲ مورد شاخص اندازه گیری تعریف شده اند که نمونه هایی از آنها عبارتند از:

- درصد افزایش منابع مالی بانکداری اسلامی
- درصد کاهش زمان دریافت تسهیلات و اعتبارات توسط متقاضیان
- درصد افزایش تعداد مشتریان نظام بانکداری اسلامی
- درصد افزایش گردش پولی بانک های اسلامی

بانک صنعت و معدن و بانکداری اسلامی

بانک صنعت و معدن به عنوان بانک توسعه ای کشور در زمینه صنایع و معادن، در چارچوب قوانین بانکداری بدون ربا، تأمین مالی بسیاری از طرح های عمده توسعه ای را برعهده داشته است. همچنین، این بانک به منظور تقویت اصول بانکداری اسلامی، اقدام به انجام پژوهش و برنامه ریزی در جهت ارتقای بانکداری اسلامی نموده و در این زمینه، مطالعات گسترده ای را به انجام رسانده است. طرح پتروشیمی کاویان (الفین ۱۱) به مبلغ ۴۱۰ میلیون دلار، طرح احداث راه آهن شهری تهران و حومه به مبلغ ۱۰۰ میلیون دلار با ظرفیت جابه جایی سالانه حداکثر یک میلیون و ۶۲۰ هزار نفر مسافر، طرح تولید موتور پایه گاز سوز EF7 به مبلغ ۱۰۷ میلیون یورو، از جمله طرح هایی این است که توسط بانک صنعت و معدن در سال ۱۳۸۶ تأمین مالی شده اند. بانک، در راستای اعتلای اهداف توسعه ای صنایع و معادن و با استفاده از اصول و عقود بانکداری اسلامی، در نظر دارد همچون گذشته، ضمن ارائه خدمات بانکی به صنعتگران و کارآفرینان، در ارائه این خدمات با تأکید بر ابزار نوین تأمین مالی و پتانسیل های موجود، حضوری فعال داشته باشد. ■

اجرای نظام بانکداری اسلامی وجود دارد، یک نیاز موجود است که تأمین آن می تواند برطرف کننده آن محدودیت باشد. ستاد مرکزی جهت رفع محدودیت های تعیین شده، فهرست نیازهای متناظر با هر محدودیت را تعیین و در قالب ۳۲ عنوان، نهایی و تصویب نمود. نمونه هایی از این نیازها عبارتند از:

- نظام تأمین مالی مناسب براساس ضوابط اسلامی
- آگاهی مطلوب در جامعه از عقود اسلامی در حوزه مالی
- دسترسی آسان مشتریان به خدمات بانکداری اسلامی
- نظام آموزشی متناسب با بانکداری اسلامی
- سیستم مالی و حسابداری مناسب

- که پاره ای از آنها عبارتند از:
- امکان ایجاد مشارکت در سود و زیان
  - فعالیت های اقتصادی
  - امکان مشارکت مؤثر افراد جامعه در فعالیت های اقتصادی
  - امکان تقویت کارآفرینی
  - امکان تقویت انگیزه قرض الحسنه
  - امکان توزیع عادلانه درآمد و ثروت
  - امکان تحقق ارزش های اسلامی در مناسبات پولی و بانکی

تعیین نیازها

بدیهی است که متناظر با هر محدودیت که در

برنامه های اجرایی

۱۷	ایجاد نظام نظارتی کارآمد	۱۷	ایجاد فرهنگ و انگیزه مناسب قرض الحسنه
۱۸	ایجاد نظام ارتباط مشخص بین نهادهای مالی و بانکی اسلامی	۱۸	ایجاد نظام تأمین مالی مناسب براساس ضوابط اسلامی
۱۹	ایجاد رابطه مناسب بین نهادهای مالی و بانکی اسلامی	۱۹	ارتقای آگاهی جامعه از عقود اسلامی در حوزه مالی و بانکی
۲۰	ایجاد سیستم های بانکداری الکترونیک متناسب با بانکداری اسلامی	۲۰	افزایش منابع قرض الحسنه
۲۱	ایجاد ساختار بانکی متناسب با فعالیت های بانکداری اسلامی	۲۱	ایجاد نظام تجهیز منابع براساس ضوابط اسلامی
۲۲	تهیه شرح وظایف روشن متناسب با ساختار بانکداری اسلامی	۲۲	ایجاد شرایط دسترسی آسان به خدمات بانکداری اسلامی
۲۳	ایجاد نظام تصمیم گیری متناسب با بانکداری اسلامی	۲۳	تهیه دستور العمل های اجرایی مناسب
۲۴	ایجاد نظام مدیریت ریسک کارآمد	۲۴	ایجاد نظام اطلاع رسانی مناسب
۲۵	ایجاد انگیزه کافی در استفاده از خدمات بانکداری اسلامی	۲۵	ایجاد نظام آموزشی متناسب با بانکداری اسلامی
۲۶	تقویت بنیه کارشناسی مطلوب در زمینه بانکداری اسلامی	۲۶	ایجاد مراکز مناسب آموزش و پژوهش برای اجرای بانکداری اسلامی
۲۷	ایجاد تعامل مطلوب با مراجع عالی علمی و فقهی	۲۷	ایجاد فرصت و استفاده از امکانات بین المللی در زمینه بانکداری اسلامی
۲۸	ارایه تعریف روشن از مفهوم پول در نظام اقتصادی و بانکی اسلامی	۲۸	ایجاد سیستم مالی و حسابداری مناسب
۲۹	تهیه فرهنگنامه و اصطلاحات متناسب با بانکداری اسلامی	۲۹	ایجاد نظام مناسب احراز اهلیت و سنجش اعتبار مشتریان
۳۰	ایجاد نظام حفظ و تثبیت ارزش پول	۳۰	ارایه خدمات متنوع و نوین بانکی
۳۱	ایجاد نظام درآمد وصول مطالبات	۳۱	ایجاد مدیریت صحیح منابع و مصارف
۳۲	تکمیل و به روز آوری قوانین و مقررات متناسب با بانکداری اسلامی	۳۲	ایجاد نظام مناسب شناسایی سود واقعی

استخراج: ماهنامه «اقتصاد ایران» از نظام یکپارچه بانک صنعت و معدن.